

FIȘĂ TEHNICĂ

pentru includerea elementului „Cobza – confecționare și repertoriu tradițional” în
Inventarul național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial din România

Domenii ale patrimoniului cultural imaterial: tradiții și expresii verbale, având limbajul ca vector principal al expresiei culturale; artele spectacolului, având ca mijloace de expresie sunetul muzical și mișcarea corporală; tehnici legate de meșteșuguri tradiționale

Termeni standard: Cobză, cobzărit, meșteșugul cobzei, cântat la cobză

În limba engleză: cobza, cobza crafting, playing the cobza

Areal de manifestare:

Întâlnit până acum 25-30 de ani într-un areal mult mai mare (Oltenia, Muntenia, Moldova), elementul mai este răspândit astăzi, în mediul tradițional, rural, în județele Suceava, Botoșani, Iași, Teleorman, Dolj, după cum urmează:

1. Județul Suceava: Straja, sub forma „cobzei de hang” și Arbore, Pîrtești, Moara, Forăști, Fundu Moldovei – în forma standard, de fabrică (Reghin – fabrica „Hora”).
2. Județul Botoșani: Frumușica, sub forma cobzei țărănești „de Iași-Botoșani” – construită de ultimul meșter local (Vasile Toma, decedat în 1991).
3. Județul Iași: Deleni, sub forma cobzei țărănești „de Iași-Botoșani” – construită de ultimul meșter local (Dumitru Amarandei)
4. Județul Teleorman: cobză de fabrică (Reghin – „Hora” sau București – fosta fabrică „Doina”)
5. Județul Dolj: cobză de fabrică (Reghin – „Hora” sau București - „Doina”)

Din județul Dolj, comuna Grecești, se păstrează un exemplar de cobză țărănească, achiziționată în 1971 (cu semne de degradare din cauza folosirii), aflată în colecția Muzeului Olteniei, secția Etnografie (III3417, Colecția Obiceiuri Populare). Muzeul „Anton Pann” din Râmnicu Vâlcea, are la rândul său în expunere o cobză de factură țărănească, obiect care nu este însoțit de informații cu privire la locul de proveniență sau data realizării.

Descrierea elementului:

Cobza este un instrument cordofon netemperat (deși există câteva exemplare istorice, construite în mediul rural, la care s-au adăugat una sau două taste), are un gît scurt și gros (cu sau fără tastieră), iar cutia de rezonanță îi este alcătuită în din 5-7 doage, mai rar dintr-un număr mai mare, din lemn de paltin, frasin sau alte esențe. Fața de rezonanță a cobzei este construită din molid și are, în general, câteva deschizături care-i sporesc rezonanța (una triunghiulară, în partea superioară, lângă gît, altele sub formă de „x” sau, mai rar, avînd forme circulare). Pasajele ritmice, armonice sau melodice se interpretează tradițional cu o pană îndoită de gîscă (rareori cu degetul), fața instrumentului fiind protejată pe locul contactului cu pana de o fișie din piele (sau o bucată subțire din lemn), material textil sau furnir, numită „bătaie”, „sofra”, „potlog” (Arbore). „Metoda de cobză” din 1955 a lui Zamfir și Zlotea menționează și folosirea în trecut a tabacherei metalice pentru prinderea unor acorduri. Cheile de acordaj, numite „cuie”, realizate din lemn de esență tare, se prind de un „cuier” aflat în unghi drept sau obtuz față de gîtul instrumentului. Esențială pentru folclorul muzical românesc, cobza se „bate” (după cum e numit popular cîntatul la acest instrument) folosind așa-numitele „îituri” – formule ritmice adaptate diverselor dansuri populare ca hora, sîrba, brîul/bătuta etc.

Cobza este cel mai vechi instrument de acompaniament atestat în Țările Române. Unică în peisajul culturii tradiționale din Europa, cu o formă care datează probabil de la finele secolului al XVIII-lea, cobza a fost și este un instrument muzical folosit atît în mediul rural, cît și în cel orășenesc.

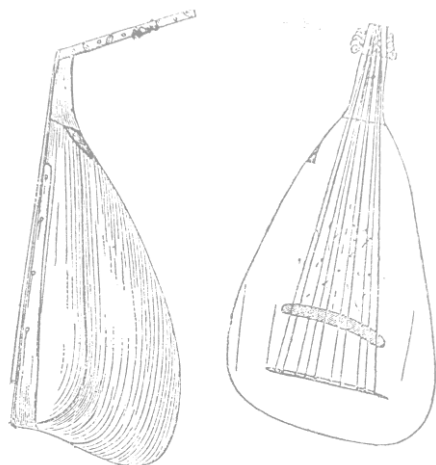
Menționată în secolele XVIII-XIX de diverși călători străini ca fiind folosită atît de lăutarii profesioniști romi din mediile urbane și rurale, cît și de muzicanții români semi-profesioniști, cobza este probabil o variantă locală a lăutei de tip arab – *al-ūd*. Muzicologul Mihail Grigore Poslușnicu o considera ca fiind provenită din lăuta apuseană (Poslușnicu, Mihail Gr., *Istoria muzicii la români*, Editura Cartea Românească, București, 1928), instrument care - deși avînd taste - are la origine aceeași lăută arabă.

La mijlocul secolului al XIX-lea, un călător francez, J.D. de Bois-Robert, ajuns într-un sat românesc, în zi de sărbătoare, povestește: „Aud o muzica pătrunzătoare și melancolică: este orchestra sărbătorii. Instrumentul favorit este cobza, un fel de mandolină pe care muzicantul o răzuiește, acesta este cuvîntul, cu o pană subțiată și ale cărei sunete monotone par a fi acompaniamentul obligatoriu al întregii plăceri” (*Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. VI, Editura Academiei Române, București, 2010, p. 653).

Constantin Bobulescu, în cartea sa *Lăutarii noștri* (Tipografia Națională Jean Ionescu & Co., București, 1922) amintește și de cobză, ca instrument popular din Moldova și Muntenia, urmărindu-i numele pînă în documentele secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea. După trecerea în revistă a mai multor mențiuni ale cobzei, în diverse documente, Bobulescu conchide că se poate vorbi de „meșteșugul lăutăriei, al cobzăriei” începînd cu 1786 (*op. cit.*, p. 41).

Instrument ritmic, de acompaniament și – în mediul tradițional, mai rar – solistic, cobza a fost multă vreme asociată cu lăutarii satelor și orașelor Țărilor Române. Lăutari, muzicanți amatori sau semi-profesioniști au cîntat la acest instrument, i-au adus mici schimbări la nivelul acordajelor, interpretării, uneori chiar la nivelul formei; la mijlocul secolului al XX-lea, într-un cadru deja oficializat, aflat sub egida ansamblurilor folclorice oficiale ale vremii, instrumentul a fost îmbunătățit și standardizat. În deceniul 6 al secolului trecut s-a încercat, în mediul academic, crearea unui instrument cu gît mai lung, pentru interpretare solistică, dar și construirea unei familii de cobze – sopran, alto, tenor, bas – după modelul ansamblurilor sovietice de dombre sau balalaici, fapt care a rămas fără urmări notabile (Tiberiu Alexandru, *Instrumentele populare ale poporului român*, p. 117). Acest tip hibrid a fost preluat de interpreții din R.S.S. Moldovenească.

Avînd între 6 (foarte rar) și 12 coarde, aranjate în general în perechi, cobza are un sunet sec, înfundat, caracteristic folclorului muzical românesc din zona Vechiului Regat. Modalitățile interpretative diferă, la fel și acordajele, după zonele în care este folosită. Cel mai vechi acordaj atestat este *re la re sol*, fiind amintit de Teodor Burada încă din 1877 (T. Burada, „Cercetări asupra danțurilor și instrumentelor de muzică ale românilor”, în *Opere*, vol. 1, Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1974, p. 109). Vorbind despre cobza din zona Iașului, Burada o înfățișează prin desen, din față și din lateral: modelul este exact cel al cobzei din Deleni (Iași) și Frumușica (Botoșani), avînd aceeași dispunere a coardelor și același model solar pe fața de rezonanță.

Ilustrație, T. Burada, op. cit.

În prezent, pe teritoriul României, identificăm mai multe tipuri de cobză, aflate în uz sau în colecții muzeale:

1. **Cobza standardizată** – tipul realizat în prezent la fabrica „Hora” din Reghin, căruia i se adaugă variantele (copiile) construite de câțiva lutieri/meșteri particulari; acest model a urmat forma cobzelor din secolul al XIX-lea. Foarte asemănătoare cu exemplarele istorice (de exemplu, cobza de la Muzeul Theodor Aman, din București), cobza „standard” are în prezent un corp alcătuit din 7 doage din lemn de paltin, o față de rezonanță din lemn de rășinoase (ce are mici deschizături traforate, în general „X”-uri), pe care este lipită „bătaia” (o bucată de furnir sau – pînă în anii ’60 - de material textil, cu rol de protecție). Are un gît scurt, din lemn de esență tare, cu un prăguș și o tastieră din lemn de esență tare, un cordar, un căluș din lemn de esență tare (abanos); cheile (cuietele) sunt din lemn, prinse într-un cuier tot din lemn și ajută la acordarea celor 8 (sau 10, în deceniile 6-7) coarde, aranjate în 4 grupuri de câte 2. Pînă recent (finele secolului al XX-lea) cobza „de fabrică” a fost realizată și în atelierele fabricii „Doina” din București, modelele de aici fiind în cea mai mare parte similare cu cele construite în fabrica „Hora” (aceasta din urmă fiind apărută după fabrica din București, în deceniul 6 al secolului trecut). Cele mai multe cobze de fabrică construite înainte de 1960 nu au căluș, păstrînd construcția tradițională. În ambele cazuri, lungimea de coardă vibrantă se încadrează în 48 cm, la varianta cu căluș această lungime fiind ajustabilă (se poate lungi sau scurta). Treptat, s-a renunțat la modelul cu 10 coarde

(dispuse 3, 2, 2, 3), în favoarea celui cu 8 coarde. Sub influența lui Ion Zlotea, probabil, cobzele au început să fie acordate păstrînd coarda subțire dublată la unison la cel de-al doilea grup de *re* (celelalte grupuri avînd octava prezentă, prin coarda mai groasă, învelită). Acest fel de acordaj a devenit standard în cadrul ansamblurilor folclorice din Muntenia și Oltenia, în Moldova fiind păstrate dublările la octavă (am întîlnit însă și în Teleorman acordajul cu octavă la toate grupurile de coarde – *re, la, re, sol* – la cobzarul Sandu Lăutaru din satul Beuca).

Cobze realizată în fabrică, după 1960

Cobză fără căluș realizată în fabrică

2. **Cobza țărănească** – realizată pînă acum cîteva decenii în ateliere meșteșugărești de la sate. Se mai folosește astăzi în Moldova, foarte rar. Putem distinge următoarele subtipuri, încă în uz sau folosite pînă de curînd (ultimii 25 de ani):

a. **Cobza de Vrancea** – al cărei ultim meșter, Neculai Pinteș din localitatea Colacu, s-a stins pe la începutul anilor 2000. Instrument de proporții mai mari decît cele obișnuite, cobza de Vrancea are 12 coarde, aranjate în 4 grupuri (coruri) de cîte 3. Dimensiunile acestor cobze, cu aproximație (fără cuier): $L= 55$ cm, $l= 33$ cm, $h=25$ cm depășesc sensibil dimensiunile cobzelor din alte regiuni. Lungimea de coardă vibrantă $= >50$ cm

Are corp din 5 foi de paltin, față de molid, „bătaie” din piele/muşama lipită (în perioada interbelică, pielea era prinsă în cuier). Decorație pe față: 4 „X”-uri, triunghi decupat.

Poate avea o piesă decorativă traforată, din lemn, pe spate, aproape de gît. Are în general o curea din piele pentru purtat pe după gît/umeri.

Nu are căluș. Prin simplitatea ei, este asemănătoare (deși mai mare) cu modelele „standard”, de fabrică, cît și cu alte modele „de meșter” din diverse părți ale României (Buzău, Dolj etc.).

Ultimele cobze rămase în Vrancea au fost utilizate de cobzarii din taraful condus de Ion Dudu, fiind realizate probabil de același meșter din Colacu, Neculai Pinteș.

Cobză, Năruja, Vrancea

- b. **Cobza „de hang”**, din zona Straja, Suceava, un tip **foarte** rar, cu dimensiuni mai reduse: (fără cuier) $L= 54$ cm, $l=25$ cm (aprox.). Are 6-8 coarde. Corpul e asemănător cu cel al unei mandoline, fiind alcătuit din fișii de lemn mai multe și mai înguste. Lungime aproximativă coardă vibrantă = 42 cm. Are o curelușă din piele pentru mână, prinsă de gît. Nu are căluș și nici piele sau furnir pentru protecția feței („bătaie” sau „sofra”).

Este cel mai atipic tip de cobză, alături de varianta „cobzei-cutie”, ce are corpul construit din 4 scîndurele (drepte) de lemn (Sadova și Arbore, Suceava).

Cobzele „de hang” au fost construite de cel puțin doi meșteri din Straja, începînd, aproximativ cu deceniile 3 și 4 din secolul al XX-lea – Popescu și Cîrciu. În prezent, un singur exemplar mai este folosit, în localitatea Straja. Datorită dispunerii corzilor în două mari grupuri distincte ca acordaj, cît mai ales gîtului foarte scurt, interpretarea muzicală la acest instrument este redusă la „a ține hangul” – a ține ritmul folosind corzile libere, cu posibilitatea de a urca pînă la terța mică dată de tasta din sîrmă montată pe tastieră. Grupurile de coarde pot fi acordate după nevoile viorii – Re, re sau Do, Re etc. În general, un grup de coarde va corespunde unui acord minor, iar celălalt, unui acord major.

- c. O altă cobză, de tip „cutie”, avînd dimensiuni reduse, face parte din colecția Muzeului „Arta Lemnului” din Câmpulung Moldovenesc – Suceava. Nu există foarte multe date despre aceste cobze al căror corp are forma unei prisme trapezoidale, realizate probabil în Sadova și în Arbore, județul Suceava; putem bănuși faptul că erau construite astfel din motivul lipsei mijloacelor necesare curbării lemnului, cît și pentru a fi mai ușor de transportat.

Lungimea coardei vibrante la cobza din colecția Muzeului „Arta Lemnului” este de 43,5 cm. Are 7 cuie, ce corespund numărului de coarde. Conform fișei acestui obiect cu numărul de inventar 3637, dimensiunile sînt: L de capăt pînă la cuier = 50 cm; L de la capăt pînă la gât = 37,5 cm; $l_{\max / \min} = 19 / 6,5$ cm

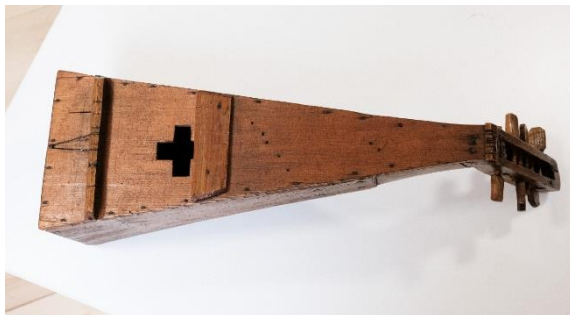
În prezent, nu mai este folosită. Apare, în diverse variante, în fotografii de epocă – una în care colecționarul arborean Toader Hrib o ține în brațe, iar alta, în cadrul unui ansamblu folcloric, în mîinile unui interpret.

Cobză de hang din Straja, Sv

Cobză de hang din Straja, Sv - sursa
www.horniman.ac.uk/object/M1.1.57/2/
(Colecția Muzeului Horniman, Londra)

Cobză din Sadova – Suceava (colecția Muzeului „Arta Lemnului” Câmpulung
Moldovenesc – nr. inv. 3637)

„Malancă” (alai de jocuri cu măști de la sărbătorile de iarnă) din Arbore - Suceava, anii '70 (prin amabilitatea lui Mihai Hrincescu)

Detaliu de cobză „cutie”

- d. Un alt tip de cobză, tot din zona Sucevei, este mai apropiat de cobza „standard”. Asemănătoare prin simplitatea decorației cu cele din Vrancea – triunghi și „X”-uri traforate pe fața de rezonanță, instrumentul are dimensiuni mai mici, reperul luat în acest sens fiind un obiect din colecția Muzeului „Arta Lemnului” din Câmpulung Moldovenesc, cu numărul de inventar 812. Astfel, dimensiunile pe care le indică fișa de inventar sînt: $L = 44$ cm; $l = 19$ cm (la bază); adîncimea = 21,5 cm. Lungimea de coardă vibrantă este de 42,5 cm. Are 8 coarde, este fără căluș. Are o curelușă din piele, prinsă de „cuier”, în zona prăgușului.

Cobză din Câmpulung Moldovenesc (colecția Muzeului „Arta Lemnului”. Nr. inv. 812; achiziționată în 1937)

Cobza lui Mihai Lăcătuș (Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, București, AIEF, clișeu 202/30, fotografie de pe coperta 4 a volumului acad. Sabina Ispas, *Povestea cântată - studii de etnografie și folclor*, Editura Viitorul Românesc, 2001)

Mihai Lăcătuș a făcut parte din Taraful de la Fundu Moldovei – Suceava; se remarcă perforațiile atipice de pe fața de rezonanță a cobzei, cât și „cuiorul” schimbat, adaptat sistemului de acordare mecanic – cheile folosite aici fiind probabil chei de mandolină; nu cunosc data la care s-a operat această modificare, posibil anii 1960; e posibil ca instrumentul din imagine să fie unul de fabrică, adaptat nevoilor tehnice și estetice ale interpretului. În regiune, timp de câteva decenii, Sidor Andronicescu – lutier și instrumentist renumit, a fost responsabil pentru construirea multora dintre instrumentele muzicale cu coarde folosite în taraf.

- e. **Cobza de tip „Iași-Botoșani”** (întâlnită în nordul județului Iași și în județul Botoșani), cu 10 coarde, aranjate 2,3,2,3, în acordajul *sol, re, sol, do* sau *re, la, re, sol*. Corp din 5 foi de paltin sau frasin, față de molid. Decorație circulară, realizată prin scrijelire și perforare. Aparent, modelul este neschimbat, de la atestarea lui în 1877 (Burada, op. cit.). Nu are căluș, cu excepția unor cobze făcute în zona Frumușica (probabil, o adăugire de dată relativ recentă, 1970-1980, sub influența cobzelor de fabrică). Dimensiuni aproximative (fără cuier): L = 57 cm, l = 31 cm, h = 17,5; lungime coardă vibrantă: 47-48 cm (la modelele cu căluș se micșorează) Ultimii doi meșteri cunoscuți, din zona Iași-Botoșani au construit cobze între, aproximativ, 1950-1990. Vasile Toma a activat pe raza comunei Frumușica, din Botoșani, pînă la data decesului (1991), iar Dumitru Amarandei a lucrat în Deleni, jud. Iași (data decesului mi-e necunoscută). Celor doi meșteri li se poate adăuga **încă unul**, din comuna Ceplenița, Iași – Gheorghe Proca, activ în perioada anilor 1950-1960. De pe urma lui a rămas o cobză asemănătoare cu cele din Deleni, însă cu decorații zgîriate pe fața de rezonanță asemănătoare cu cele ale cobzelor din Orășeni-Deal, aflate în colecția Muzeului Etnografic din Botoșani. Interpretarea la cobză în zona Iași-Botoșani este viguroasă, ritmurile predominante fiind cele de horă, sîrbă și, mai ales, bătută. Rar, cobza a fost (și mai este folosită) solistic, piese de referință fiind, printre altele „Ciobănașul”, „Mărgineanca”, „Bătuta din Rădeni” (ultimele două fiind cunoscute mai ales datorită înregistrărilor cu cobzarul Constantin Negel, din Taraful „Datina”).

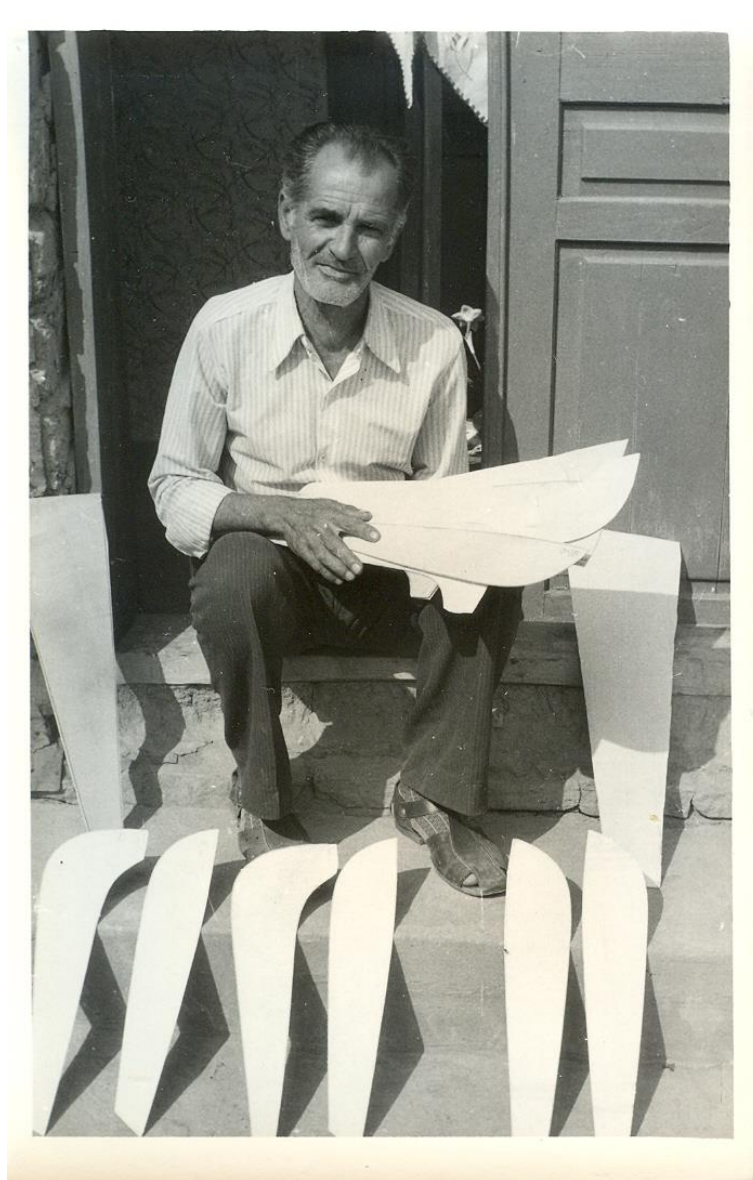
Cobză din Ceplenița, Iași, 1960

Meșterul Vasile Toma, din Frumușica, 1982

(fotografie din Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, realizată de domnul prof. univ. dr. I

Ion H. Ciubotaru)

Meșterul Vasile Toma, din Frumușica, 1982

(fotografie din Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, realizată de prof. univ. dr. I Ion H.

Ciubotaru

(Se remarcă foile din care e alcătuit corpul cobzei, decupate din lemn.)

f. Cobza „cu găuri”

Numită astfel pentru că încă avem foarte puține date despre ea, cobza care se înscrie în acest tip, deși identificată tot în județul Iași, este deosebită de cea de tipul „Iași-Botoșani” prin forma corpului, dimensiunea gîtului, decorația de pe fața de rezonanță. Putem presupune că acordajul era re la re sol. Nu se mai folosește (a dispărut din uz la începutul anilor 1990). O aducem în discuție doar în scopul sublinierii variațiilor formei și decorațiilor instrumentului într-un areal restrîns (județul Iași). Este asemănătoare prin decorația feței de rezonanță și prin formă cu cobzele care au fost folosite la mijlocul secolului trecut în Muntenia.

Cobză din colecția Muzeului Viei și Vinului din Hîrlău, Iași

g. Cobzele din Nadișa, jud. Bacău

Conform celor scrise de Ortensia Racoviță, în cartea *Dicționar geografic al județului Bacău* (Editura „Stabilimentul grafic I. V. Socecă”, București, 1895, p. 381), în comuna Nadișa din județul Bacău 7 persoane se îndeletniceau cu „facerea de cobze pentru lăutari”, pe timpul iernii. Iar de la Oreste A. Anastasiu, aflăm că în Nadișa, în primele decenii ale secolului al XX-lea, se construiau aproximativ 2000 de cobze, „după comanda primite de la orașe”, inițiatorul acestei industrii, „pe la 1862” fiind Iordache Uricariu (Oreste A. Anastasiu, *Industria satești în raport cu localizarea marelui industriei*, Editura Cultura

Națională, București, 1928, p. 55). Cîntatul la cobză din zona rurală a Bacăului, mixtă în general din punct de vedere etnic și confesional, s-a diluat în ultimele decenii ale secolului XX, ultimii cobzari cunoscuți fiind Vasile Păun și Antim Ioan (activi pînă la începutul anilor 2000). A existat (cel puțin) o generație de cobzari și în rîndurile ceangăilor băcăuani, dintre care Gyöngyös György a rămas cel mai cunoscut (arhivele Kallós). S-au păstrat și cîteva înregistrări pe bandă magnetică culese de Gh. Prichici *în zonă* (AIEF Mg 490o, AIEF Mg 490p, AIEF Mg 490r, Luizi Călugăra, 1954), în care cobzar este I. Manole. O analiză comparativă a acestor înregistrări audio ar fi de folos în a stabili dacă a existat un stil regional de bătut cobza în județul Bacău. Nu avem încă date legate de încetarea activității de construire a cobzelor în comuna Nadișa.

Contextul actual al elementului:

În afara mediului tradițional, instrumentul *cobză* mai poate fi întâlnit în ansamblurile de muzică populară sau tarafurile din orașe, precum și la diverși interpreți-rapsozi, activi tot în mediul urban. Cobzele provin, în cele mai multe cazuri, din fabrică, iar stilurile interpretative – din stilul de acompaniament dezvoltat în a doua parte a secolului al XX-lea în orchestra de muzică populară. Avem și cîteva tendințe de revitalizare a stilurilor țărănești, cum e cazul formației „Trei parale” din București, care are în repertoriul său piese vechi din Moldova și Țara Românească sau interpreții maghiari din jurul orașului Sf. Gheorghe, care încearcă o restaurare a muzicii ceangăilor moldoveni, urmînd direcția mișcării *Táncház* din Ungaria. Din motive care țin de claritatea demersului nostru, ne vom concentra exclusiv pe cîntatul la cobză și interpreții din mediul rural sau urban care continuă în mod natural, organic folosirea acestui instrument.

Astăzi, în mediul rural din România, cobza este utilizată în mod organic atît în cadrul tarafului, cît și ca instrument cu care se acompaniază rapsodul popular.

În zonele urbane, interpreții fac parte din mediile folclorice sau lăutărești tradiționale, dar și din grupuri muzicale moderne. Cobza s-a răspîndit și în alte zone ale țării, în cazul formațiilor moderne. Tradițional, însă, ea rămîne legată de folclorul muzical rural sau urban din Moldova, Muntenia, Oltenia.

Categoriile de vîrstă ale păstrătorilor/purtătorilor:

Interpreții și meșterii au vîrste cuprinse între 18 și 80 de ani.

Sexul păstrătorilor/purtătorilor: Masculin, feminin

Categoriile socioprofesionale: Agricultori, lăutari, interpreți de folclor, elevi/studenți, pensionari, ș.a.

Naționalitatea: Română

Etnia: români, romi, mai nou maghiari, sârbi ș.a.

După 1990-2000, în mediile orășenești de limbă maghiară din România, sub influența mișcării Táncház din Ungaria, au apărut interpreți la cobză interesați de muzica de dans din zona Moldovei.

Viabilitatea elementului, riscuri:

Cîntatul la cobză este întîlnit relativ rar, iar construcția instrumentului, la fel. Sunt active Fabrica „Hora” din Reghin și cîțiva lutieri particulari a căror muncă generează îndeobște instrumente asimilabile „cobzei standard”. Deși în mediul rural nu se mai întîlnesc meșteri specializați, ca în deceniile trecute, există un interes față de cobză. În ultimii ani, meșterii Bița și Curecheriu din Sticlăria – Iași, au confecționat deja atît cobză, integral, cît și piesele componente ale acesteia, spre finalizare ulterioară.

Deși cîntatul standard, provenit din tipul interpretativ utilizat în orchestrele de muzică populară este prezent într-o oarecare măsură pe scena din România, considerăm că este o mare pierdere lipsa stilurilor interpretative regionale, „bătrînești”. Cu foarte mici excepții, felurile țărănești sau vechi de a „bate cobza” nu mai sînt folosite, acest fapt ducînd, în opinia noastră, la o sărăcire a folclorului muzical din România. Notabile sînt demersurile de a folosi cobza interpretată în stil regional din cadrul grupurilor muzicale de la Deleni, Iași, Poieni-Solca - Arbore, Straja, Moara, Forăști, Fundu Moldovei - Suceava, Frumușica – Botoșani. Pînă de foarte curînd, Taraful din Grecești – Dolj, avea în componența sa un cobzar care interpreta în stil țărănesc.

Măsuri de salvagardare/protejare:

1) Cadrul legislativ

Ministerul Culturii din România va urmări aplicarea legislației patrimoniale și instituționale în vigoare: Legea nr. 410/2005 privind acceptarea Convenției pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial; Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial; Ordinul ministrului Culturii și Patrimoniului Național nr. 2491/2009 pentru aprobarea Regulamentului de acordare a titlului de TEZAUR UMAN VIU; Legea nr. 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperației; Legea meșteșugurilor din

2007; Ordinul nr. 545/2014 privind modificarea Procedurii de implementare a Programului național multianual pentru susținerea meșteșugurilor și artizanatului, aprobată prin Ordinul ministrului delegat pentru întreprinderi mici și mijlocii, mediul de afaceri și turism nr. 169/2013.

Prin O.M.C.P.N. nr. 2436/8.07.2008 se aprobă Programul național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial. Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, subordonată Ministerului Culturii, publică primul volum al *Repertoriului Patrimoniului cultural imaterial din România*, în ediție bilingvă, română-franceză; acesta cuprinde capitolul „Folclor muzical” (redactat de dr. Marian Lupașcu), în care sunt menționate *Instrumentele muzicale cordofone* – „sunetul este produs de vibrațiile regulate obținute prin ciupirea, lovirea, corzilor sau prin frecare cu arcușul. Modificarea înălțimii sunetului se obține prin: scurtarea corzii apăsate cu degetele” (*Repertoriul Național de Patrimoniu Cultural Imaterial. I*, București, CIMEC – Institutul de Memorie Culturală, 2008, p. 25).

2) Contribuția instituțiilor, comunităților, grupurilor, indivizilor:

Specialiști din instituții de cercetare de profil au susținut cunoașterea și inventarierea acestui element: Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” din București; Institutul „Arhiva de Folclor” a Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca; Departamentul de Etnologie al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Filiala Iași; Muzeul Național al Țăranului Român.

Cercetările recente de teren realizate de autorul acestei fișe de inventar (Sașa-Liviu Stoianovici) în localitățile în care se regăsește activă folosirea tradițională a cobzei au relevat interesul comunităților rurale și al administrației locale pentru salvagardarea acestui element.

Demersuri de salvagardare și promovare a acestui element sunt încurajate de Centrul Județean pentru Promovarea și Conservarea Culturii Tradiționale din Iași, instituție care a organizat în ultimii ani numeroase proiecte evenimente menite să promoveze acest instrument: folosirea cobzei în contextul genuin al tarafului tradițional, și anume al Tarafului „Rădăcini” al Centrului Județean pentru Promovarea și Conservarea Culturii Tradiționale Iași, Festivalul Național de Tarafuri „Barbu Lăutaru”, ateliere de învățat cântatul la cobză, conferințe de educație pentru patrimoniu cu includerea unor prezentări ale mijloacelor de cercetare și salvagardare a cobzăritului și a repertoriului tradițional de cobză, diseminarea arhivelor cu interpretarea la cobză ș.a.

Persoane pasionate de folosirea instrumentului în contextul mai larg al descoperii și conservării active a vechilor instrumente muzicale tradiționale susțin, de asemenea, demersul de față. Aceste persoane promovează instrumentele muzicale tradiționale, inclusiv cobza, atât prin reprezentații la nivel local, județean, dar și în școli. ONG-uri educative organizează cursuri de începători pentru cântatul la cobză.

3. Măsuri propuse de salvagardare/protejare:

- realizarea de proiecte locale, regionale, naționale de promovare în rândul marelui public a muzicilor țărănești, cu accent pe interpretările cu cobză (avem ca exemple remarcabile seria de casete audio și CD-uri „Ethnophonie”, pornită de Speranța Rădulescu, cât și compact-discurile editate de „Jurnalul Național”, cu înregistrări din AIEF „Constantin Brăiloiu”).
- publicarea de materiale cu caracter etnografic, centrate pe cobză, în cadrul publicațiilor cu caracter științific.
- publicarea (sau republicarea) de interviuri, materiale video, diverse materiale de arhivă cu instrumentiști cobzari, pe canalele mass-media.
- încurajarea instituțiilor muzeale în vederea promovării cobzelor pe care le au în patrimoniu, prin expoziții, publicații, prin încurajarea specialiștilor din muzee în direcția înțelegerii structurii și particularităților cobzelor din patrimoniul muzeal sau din teren.
- susținerea unor cursuri de cobză, cu accent pe stilurile locale, în cadrul Căminelor culturale din zonele rurale în care sunt cobzari activi
- organizarea de ateliere și prezentări de cobză pentru a atrage copii și tinerii către a cunoaște și învăța despre acest instrument.
- predarea în Școlile Populare de Artă sau în Cluburile Copiilor din Iași, Botoșani, Suceava, Rădăuți, Beuca, Grecești etc. a cursurilor de cobză, cu accent pe stilurile regionale.

Centrele de promovare a culturii tradiționale din țară pot vor avea un rol esențial în punerea în aplicare a acestor măsuri de salvagardare prin invitarea interpreților cobzari în cadrul unor întâlniri publice, mai puțin formale, prin care meșteșugul cântatului la cobză să fie făcut cunoscut unui număr cât mai mare de participanți. La fel, aceste instituții își mai pot arăta susținerea prin deschiderea și coordonarea unor ateliere meșteșugărești experimentale de construire a cobzelor țărănești și prin încurajarea meșterilor de instrumente spre a construi modele de cobză din zonele în care aceștia sînt activi.

Colectarea datelor, implicarea comunității și consimțământul: Cercetarea de teren și documentarea elementului au fost realizate de Sașa-Liviu Stoianovici (Muzeul Național al Țăranului Român). Suport tehnic pentru realizarea fișei de inventar a fost oferit de Ioana Baskerville (punct focal național pentru Convenția UNESCO din 2003, Departamentul de Etnologie al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Filiala Iași).

Bibliografie:

Alexandru, Tiberiu, *Instrumentele populare ale poporului român*, Editura Grafoart, București, 2014

Anastasiu, Oreste A., *Industriile sătești în raport cu localizarea marelui industrii*, Editura Cultura Națională, București, 1928

Bobulescu, Constantin, *Lăutarii noștri*, Tipografia Națională Jean Ionescu & Co., București, 1922

Burada, Teodor, „Cercetări asupra danțurilor și instrumentelor de muzică ale românilor”, în *Opere*, vol. 1, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1974

Ovidiu Papană, *Interferențe constructiv-muzicale (sau deosebiri) care pot fi sesizate la instrumentele tradiționale românești, în raport cu instrumentele muzicale folosite în alte spații culturale sau în cultura scrisă. Cobza, vioara cu „teluri”*, în: Ovidiu Papană, *Studii de etnomuzicologie*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2013, p. 60;

Ovidiu Papană, *Instrumente muzicale cordofone acționate prin ciupire și lovire - caracteristici generale*, în: Ovidiu Papană, *Instrumente tradiționale românești. Studii acustico-muzicale*, vol. I, București, Editura Etnologică, 2018, p. 286.

Poslușnicu, Mihail Gr., *Istoria muzicii la români*, Editura Cartea Românească, București, 1928.

Racoviță, Ortensia, *Dicționar geografic al județului Bacău*, Editura. Stabilimentul grafic I. V. Socecă, București, 1895.

Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea, vol. VI, Editura Academiei Române, București, 2010.

Data: 11.01.2024